

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE OPPRESSOR AND THE OPPRESSED IN GOROGLU EPIC

Ali Hussein Hasan AL-MUFTY¹

Researcher, University of Baghdad, Iraq

Abstract:

The Koroglu Epic, one of the most important epics of Turkish folk literature, recounts the epic life of Koroglu, a legendary figure whose birth date and place are unknown. A poet and folk hero who lived in Bolu and Ankara in the sixteenth century. Koroglu is recognized by all aspects of Turkish and world literature. However, the sources of factual and accurate information about him are very limited. Although this situation diminishes our opinion of him, there are plenty of research opportunities because his saga is so widely circulated. Being a folk hero, the poet lived in Bolu, Turkey. Bolo Bey, who oppressed his people, opposed his father, and with his father's death at the hands of Bolo Bey, his hatred, anger and rebellion increased.

Given that he lived around the 16th century and participated in the wars during the reign of the Ottoman Sultan Murad III, the history of the epic is very old. His conflict with Bolo Bey, a gentleman who oppresses his people, is instrumental in making him a folk hero. Koroglu, who could not find the justice he was looking for and did not want to remain silent against oppression, went to the mountains and became a bandit. In this case, it could be considered a kind of cruelty. Where in fact, on the contrary, he went to the mountains and challenged the government because he did not give in to persecution.

The words harsh and oppressive are of Arabic origin and are used in the same sense in Turkish. Al Qasi means the oppressor, and the oppressed means the person who is persecuted by the oppressor and condemned to live under an unjust system. When our field of study is Koroglu, questions such as what is cruel and oppressive or how is this situation assessed? In this study, we will study the revolution of the popular poet known as Koroglu against oppression, and the relationship between oppression, the oppressor, and the oppressed, within the framework of the Koroglu Epic.

 <http://dx.doi.org/10.47832/2717-8293.24.13>

¹ ali.h@colang.uobaghdad.edu.iq <https://orcid.org/0000-0001-8329-4291>

Key Words: Koroglu, Love Literature, Courage, Epic, Harsh, Oppressed, Cruelty, War, Battle, Fighter, Courage, Rebellion, Coup, Bandit, Folk Literature, Force .

KÖROĞLU DESTANINDA ZALİM - MAZLUM İLİŞKİSİ**Ali Hussein HASAN**

Yar.Doç.Dr., BAĞDAT ÜNİVERSİTESİ, Irak

ÖZET:

Türk Halk Edebiyatının en önemli destanlarından biri olan Köroğlu Destanı, doğum yılı ve yeri bilinmeyen ve muhtemelen bir efsanevi şahsiyet olan Köroğlu'nun destansı hayatını anlatır. 16. yüzyıl dolaylarında Bolu ve Ankara gibi şehirlerde yaşamış bir Halk Ozanı ve kahramanıdır. Köroğlu, tüm Türk Edebiyatı ve Dünyası tarafından tanınmaktadır. Bununla beraber, kendisi hakkında gerçekçi ve doğru bilgi kaynakları oldukça sınırlıdır. Bu durum, kendisi hakkındaki kanaatlerimizi azaltsa da, destanın bu denli yaygın olması dolayısıyla, araştırma imkanı çoktur. Türkiye'nin Bolu şehrinde yaşamış bir Halk kahramanı ve Ozanıdır. Halkına zulmeden Bolu Bey'ine, babası ile kafa tutmuş, babasının Bolu Bey'i tarafından öldürülmesiyle, kını ve nefreti artmış ve başkaldırmıştır.

16. Yüzyıl dolaylarında yaşadığı ve Osmanlı Padişahı 3. Murat zamanında savaflara katıldığı göz önüne alındığında, destanın tarihi oldukça eskidir. Halkına zulmeden bir bey olan Bolu Bey'i ile giriştiği mücadele, onun halk kahramanı olmasında etkilidir. Aradığı adaleti bulamayan, ve zulme sessiz kalmak istemeyen Köroğlu, dağlara çıkıp eşkiya olmuştur. Bu durumda, zalimlik yaptığı düşünülebilir. Esasında tam tersi, zulme boyun eğmediği için dağlara çıkmış ve yönetime kafa tutmuştur.

Zalim ve mazlum kelimeleri, Arapça kökenli olup, Türkçede aynı manada kullanılmaktadır. Zalim, zulmeden, baskı yapan, adaletsizlik yapan manasına gelir. Mazlum ise, zalimin zulmüne uğrayan, adaletsiz bir düzende yaşamaya mahkum olan manalarına gelir. Söz konusu çalışma sahamız Köroğlu olunca, zalim-mazlum nedir veya bu tutum nasıl değerlendirilir gibi sorular akla gelmektedir. Biz bu çalışmamızda, Köroğlu namıyla bilinen halk ozanının, zulme isyan edişini, zulüm, zalim ve mazlum ilişkisini, Köroğlu Destanı çerçevesinde inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Köroğlu, Aşık Edebiyatı, Cesaret, Destan, Epik, Zalim, Mazlum, Zulüm, Savaş, Cenk, Cengaver, Yiğitlik, Başkaldırı, İsyân, Darbe, Eşkiya, Halk Edebiyatı, Güç, İktidar.

Köroğlu'nun destansı hayatı ve Köroğlu Destanı:

Kendisi hakkında oldukça az bilgiye sahip olduğumuz Köroğlu'nun, Destanlaşmış ve oldukça abartılı anlatılara sahip destanından hareketle incelemek oldukça güçtür. Bu çalışmamızda, kendisinin menkıbevi hayatı yerine, daha gerçekçi hayatına değineceğiz. Bunun için, Osmanlı Arşiv Belgelerinden faydalanmak gerekmektedir. Buna göre, yapılan çalışmalar ışığında, Köroğlu'nun hayatı toplamda 3 merhaleden geçmiştir. Kendisinin Bolu şehrinde doğduğu ve ikamet ettiğini söylemiştik. Buna göre yaşamının ilk merhalesi, memleketi Bolu'da geçen gençlik dönemidir diyebiliriz. 1580'den 1584 yılları arasında geçen 4 senelik zaman dilimi, kendisi hakkında var olan arşiv belgelerinin büyük kısmını kapsar. (TÜRKMEN, 1976: 418) Buna göre Köroğlu'nun asıl adı Ruşen'dir. Başka bir Rivayete göre Ruşen Ali'dir. Köroğlu ise, onun ismi değil, bilakis mahlası yani lakabıdır. Bu 4 yıllık zaman diliminde, memleketinde eşkıyalık yapmıştır. Bunun sebebi ise, uygun ortamın bulunmasıdır. Osmanlı, İran halkına savaş açmış, ve Bolu'daki koçyiğitler savaşa girmiştir. Böyle bir ortamda Zalim Bolu Bey'inin askerleri savaşa gitmiştir. Dolayısıyla şehirde yalnızca köylüler kalmıştır. Köroğlu ve babası da köylü olduğuna göre, karşılarında duracak askerler de olmadığı için, eşkıyalık yapmıştır. Dağlarda yaşamını sürdürmüş ve her fırsatta Bolu Bey'inin karşısında durmuştur. Devlete baş kaldırmak, oldukça tehlikelidir ve sonuçları çok ağırdır. Bu sebeple hayatının 2. merhalesi başlar.

Osmanlı Devlet Arşivlerinde, Köroğlu'nun hayatının 3 merhalede incelendiğini söylemiştik. Bunlardan ikincisinde, Köroğlu, Ankara şehrinde dir. Bu durum, eşkıyalık yapması yüzünden arandığını ve kaçarak Ankara'ya geldiğini göstermektedir. 1585 yıllarına rastlayan bu dönem, onun Ankara ilinin Haymana ilçesinde bulunduğu dönemdir. Ayrıca Çamlıbel denilen bölgede oldukça fazla zaman geçirdiği anlaşılmaktadır. Şiirlerinin ve deyişlerinin pek çok kısmında, Çamlıbel'den bahsetmektedir. Burası da tıpkı Ankara gibi Türkiye'nin iç kesimlerinde yer alan bir bölgenin adıdır. Sivas ile Tokat illerinin arasında kalan bu bölge, oldukça verimli ve suyu bol olan bir alandır. Köroğlu'nun yaşadığı dönemde bu alanı tercih etmesinin en büyük sebebi ise ticaret yolunun üstünde bulunuyor olmasıdır. (ÖZTELLİ, 1965: 129) Nitekim buradan ticaret kervanları geçmektedir ve Köroğlu, adamlarıyla beraber dağlarda gizlenip bu kervanları yağma etmektedir. Bu şekilde kendisinin ve beraberinde bulunan adamlarının ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Köroğlu'nun destansı hayatının üçüncü kısmı ise, Çamlıbel'den ayrılp İran'a gittiği dönemdir. Elbette sebebini tam bilmemekle beraber muhtemelen yaptığı eşkıyalık yüzünden devlet baskısına dayanmamıştır. İran hükümdarı Şah Abbas'ın yanına gidip onun hizmetini görmüştür. Osmanlı'ya karşı savaştığı ve birtakım hileler kurduğu bilinmektedir. İran'a gittiği kesindir. Çünkü İran kaynaklarında Köroğlu'ndan çokça bahsedilmektedir. Osmanlı'dan gelen bir yiğit olarak takdim edilen Köroğlu, Şah Abbas tarafından öldürülmüştür. (ÇELİK, 1942: 7) Bu ölüm, Köroğlu'nun İran kaynaklarında bahsedilen ölüm şeklidir.

Köroğlu'nun hayat hikayesi hakkında bilgilerimizin oldukça kısıtlı olduğunu söylemiştik. Hayatını 3 aşamada incelediğimiz Köroğlu, destanından hareketle daha geniş kapsamlı incelenebilir. Bu bağlamda, Köroğlu Destanı'nın içeriğine bakalım. Destanlar, bir hadiseyi olağanüstü şekilde anlatırlar. Bu durum, Köroğlu Destanı'nın merkezindedir. Cinler, periler, devler, canavarlar gibi çeşitli mitolojik ve metafiziksel varlıklar görülür. Fakat hiçbiri, Köroğlu'nun atı kadar ilginç değildir. Bu at, bembeyazdır. Olağanüstü güçlere sahiptir ve Köroğlu Destanı'nda, Köroğlu'ndan sonra en çok bahsi geçen canlıdır. Bu at, Köroğlu'nun en büyük yoldaşdır. Neredeyse arkadaşıdır. Hiç yorulmayan, bazen ilginç bir şekilde kılık değiştiren, renkten renge giren, Köroğlu'nun konuştuklarını tıpkı bir insan gibi anlayan, sonsuz bir ömre sahip yani ölümsüz bir hayvandır. Tılsımlıdır.

Köroğlu Destanı'nın ana karakterleri 2 tanedir. Köroğlu ve atı. Bununla beraber adı sıkça geçen ve destanın gidişatını oldukça etkileyen şahsiyetler vardır. Bunların başında Ayvaz ismindeki çocuk, Büyük Türk İmparatoru Timur'un oğlu olan Kenan, Köroğlu'nun bizzat oğlu olan Hasan, Karavezir namıyla bilinen vezirin kızı Benli Hatun, yiğit Demircioğlu, Koca Arap olarak bilinen kişi, Celali Bey adıyla bilinen bir şahıs, Türk Halk Şarkılarına da konu olmuş olan Kiziroğlu Mustafa Bey ve son olarak Deli Hoylu namıyla bilinen komutan.

Köroğlu Destanı'ndan ve elimizde bulunan kısıtlı verilerden hareketle Köroğlu'nun hayat hikayesini bu şekilde nakledebiliriz. Şimdi Köroğlu Destanı'nın genel özellikleri ve kısaca içeriğine değinelim.

Köroğlu Destanı Hakkında:

Köroğlu'nun destansı hikayeleri, iki önemli olaydan oluşur. İlki Bolu Bey'iyle arasında geçen mücadeledir. Kısaca şöyle özetlenebilir. Bolu Beyinin at terbiyecisi olan Deli Yusuf, Köroğlu'nun babasıdır. Bir gün Bolu Beyi, Deli Yusuf'tan efsane bir at ister. Deli Yusuf ise, muhteşem bir erkek atla çiftleşen bir kısrığın yavru atını, Bolu Beyinin huzuruna getirir. Bu cılız ve çelimsiz atı gören Bolu Beyi, bu duruma sinirlenir ve öfkesini Deli Yusuf'tan çıkarır. Çevre halkının gözünün önünde at seyisi Deli Yusuf'un gözlerini çıkarır. Getirdiği at yavrusunun üstüne bağlayıp onu ölüme terk eder. Babasını bu durumda bulan koç Köroğlu, sinirlenir. Babasıyla dağlara çıkar. Burada, Bolu Beyinin beğenmeyip hakaret kabul ettiği yavru atı besleyip büyütür. At kocaman olur. Muhteşem bir görüntüye ve hıza sahiptir. Bolu Beyi bu muhteşem atı görünce onu ister. Fakat bu sefer Köroğlu atı vermez ve babasının intikamını almak için dağlara çıkıp eşkıya olur. Sonunda bu kır at ile Bolu Beyini öldürür. İlk önemli olay budur. (SÜMER, 1980: 143)

Diğer önemli olay ise, silahın icadıdır. Bu silaha o dönemlerde "delikli demir" denilmektedir. Yiğitliğin, vuruşmanın, çarpışmanın, savaşın ve stratejilerin önüne geçmiştir. Çünkü karşılaşılan kişi isterse dünyanın en güçlü kuvvetli kişisi olsun, elinde silah olan çelimsiz bir çocuğa bile yenilecektir. Mertliği bozan ve bitiren bu icat yüzünden, dağlarda eşkıyalık yapan Köroğlu'nun hiç hükmü kalmamış, elinde silah olan hükümete karşı yenilmiştir. Bu yenilgi müthiş bir ahenk ile, Köroğlu Destanı'nda yerini almıştır.

Köroğlu Destanı, İslamiyetten sonra yazılmış destanlar arasındadır. Bununla beraber Köroğlu Destanı'nda, dini bir temel bulmak zordur. Dini bağlamda yazılmamış, dinî içerik barındırmamaktadır. Fakat Destanların belli nüshalarında, destanlara yapılan ilavelerde dini bir hüviyet kazandırma çabası söz konusudur. *KÖPRÜLÜ, 1981: 43*) Bu durum, destanları kayda geçiren yazarların, dinî eksikliği tamamlama çabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Köroğlu'nun babası, varlıklı ve zengin değildir. Beyyanında çalışan garip fakat yiğit bir hizmetçidir. Köroğlu ise, hem Bolu diyarında ve hem de bahsi geçen Çamlıbel diyarında dağlara çıkıp eşkıyalık yapan bir kişidir. Etrafındaki insanlar ise, kendisi gibi düşünen kimselerin oluşturduğu bir topluluktur. Zalime karşı zalim olan Köroğlu, bazen mazluma karşı zalim olmuştur. Dolayısıyla Köroğlu Destanı'ndan hareketle Köroğlu, tertemiz bir kişi değil, aksine eşkıya, yağmacı ve bazen zalim bir karakterdir. *(KAPLAN, 1991; 102-103)*

Yapacağımız alıntılara kaynaklık edecek olan Büyük Türk Halk Hikaye Araştırmacısı Pertev Naili BORATAV'ın yaptığı bir tespite göre, Köroğlu, gerçekten yaşamış bir karakterdir. Yani hayal ürünü değildir. Çünkü özellikle Osmanlı ve İran arşivlerinde kendisine rastlamaktayız. Bu rastlantı, kendisinin gerçek bir karakter olmasını gerektirecek kadar doyurucudur. Ayrıca kendi döneminde ve daha sonraki dönemlerde Köroğlu namıyla bilinen pek çok eşkıya türemiştir. Birbirine karıştırılmamalıdır. *(BORATAV, 1984; 252)*

Basımı Yapılan Köroğlu Destanı Kitapları Hakkında:

Köroğlu hikâyeleri 1885-1914 yılları arasında bir iki formalık taş basması halinde pek çok defa basılmıştır. Daha sonraki yıllarda genişletilerek Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (İstanbul 1928), Pertev Naili Boratav (İstanbul 1931), Muharrem Zeki Korgunal (İstanbul 1931, 1933), Cemal Bakı (İstanbul 1949), Murat Sertoğlu (İstanbul 1959, 1962), Ferruh Arsunar (Ankara 1963), Mehmet Seyda (İstanbul 1969), İbrahim Zeki Burdurlu (İzmir 1969) ve Tahir Kutsi Makal (İstanbul 1970) tarafından yayımlanmıştır. Bunların dışında Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın ve Muhan Bali'nin Erzurumlu halk hikâyecisi Behçet Mahir'den derleyerek yazıya geçirdikleri Köroğlu Destanı adlı eser (Ankara 1973) hikâyelerin on beş kolunu ihtiva eden ve 587 sayfa tutan önemli bir çalışmadır. *(TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, 2002: 270)*

Zalim Nedir:

Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu'na göre zalim kavramı, acıması olmayan ve haksız yere insanlara zulmeden kişidir. *(GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK VE YAZIM KILAVUZU, ZALİM MADDESİ)* Bu bakımdan zalim kavramı, bir sıfattır ve Arapça kökenlidir. Türkçe karşılığı ise, "zor kullanan" manasına gelen "zorba" sözcüğü ile ifade edilebilir. Kötücül bir sözcük olan zalim, kaba kuvvet ve sinsi zekasını, kendisinden daha alt seviyelerde gördüğü masum insanlara karşı kullanan kişiler için kullanılır. Bir örnekle bunu açıklamak

gerekirse, bir babanın 2 çocuğu olsun. Bunlardan biri büyük, diğeri ise küçüktür. Baba, çocuklarına birer tane ceviz verirse, adil olmuş olur. Büyük olan çocuk, gücünün verdiği hırsıyla küçük kardeşinin elinden cevizi aldığı takdirde, zalim olmuş olur. Bu durumda haksızlığa uğrayan küçük çocuk ise mazlum olmuş olur. Şimdi örneğimizin en başına dönelim. Bu sefer baba, diğlerinden daha çok sevdiği küçük çocuğuna 5 ceviz verse, büyük çocuğuna ise 1 ceviz verse, bu sefer baba zalim, büyük çocuk mazlum olur. O halde diyebiliriz ki, hak ve adaletin kalmadığı yerde, zulüm, zalim ve mazlum kavramları ortaya çıkmaktadır. Her türlü eşitsizlik, zulümdür. Her zulmün bir zalimi ve bir de mazlumu vardır.

Mazlum Nedir:

Yine Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu'na göre mazlum kavramı, zulüm gören ve zulme uğrayan kişiyi ifade etmek için kullanılır. (*GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK VE YAZIM KILAVUZU, MAZLUM MADDESİ*) Tıpkı zalim sözcüğü gibi bir sıfattır. Ve yine tıpkı zalim sözcüğü gibi Arapça kökenli bir kelimedir. Bu kelimenin esas gayesi zulme uğrayan kişiyi tarif etmektir. Her iki kavram da, zulüm sözcüğü ile bağlantılıdır. Zalim kavramını açıklarken verdiğimiz örnekte olduğu gibi, güçsüz ve hakkını savunamayan kimselerin daha çok bulunduğu bir konumdur. Zulmetmek, zalimlikdir. Bununla beraber, zulmeden kişiye yani zalime ses çıkarmayan, mazlumun ezilmesine göz yuman kişi de zalimdir.

Zulüm ve mazlum kavramlarını bu şekilde kısa izahat ile açıkladıktan sonra, Köroğlu Destanı'ndan hareketle zalim-mazlum ilişkisine bakalım:

Köroğlu Destanı'nda Zalim-Mazlum İlişkisi:

Köroğlu Destanı'ndan yapacağımız ilk alıntı, Köroğlu'nun Babası olan Deli Yusuf'un, gözlerini kör etmeden önce söylediği bir şiidir. Türklerin milli nazım birimi olan hece ölçüsüyle kaleme alınmış olan ve yine sıklıkla kullandıkları 11'lik ölçüyle yazılmış olan bu şiirin, her kıtasını tek tek ele alacağız. Şiirin tamamına bakalım.

"Ne suçum var bilemedim ben beni

Ali'm küçük yetim kalır ağalar

Çok emekler çektim hep zayı oldu

Malım mülküm yada kalır ağalar" (BORATAV, 2016: 205)

Şiirin bu kısmında, Deli Yusuf'un suçum neydi sorusu, mazlum olan kişilerin sorduğu bir sorudur. Bir inkisar ve yakınmadır. Bu kıtanın henüz ilk dizesinde, zalim ve mazlum ilişkisine dair incelikler vardır. Ömrü boyunca emek vermiş, zor şartlar altında çalışmış ve bir hiç uğruna zulme uğramıştır. Diğer kıtalara bakalım:

*"Ben nettim paşaya ağalar beyler
Ak gövde mi kızıl kana bularlar
Dostum ağlar, düşmanların gülerler
Zulüm bana hayif olur ağalar"* (BORATAV, 2016: 205)

Bu kıtanın son dizesinde açıkça görülen zulüm kavramı, konumuz açısından oldukça önemlidir. Zulme uğramak, kişiyi hayif yapar. Yani pişmanlıkları beraberinde getirir. Kişi zulme uğradığında, elinden bir şey gelmez. Kaderine boyun eğer. Bu süreçte aklına yalnızca pişmanlıkları gelir. Diğer kıtaya bakalım:

*"iki sene gurbet ilde gezdiğim
Ak alnıma kara yazı yazdığım
Boş yerlere kara bağrım ezdiğim
Bir gün olur karşı durur ağalar"*

*Deli Yusuf diler ulu Mevla'dan
Paşam kurtulmasın türlü beladan
Ak alnıma böyle yazmış yaradan
Beni gören ibret alır ağalar"* (BORATAV, 2016: 205)

Köroğlu'nun babası olan Deli Yusuf'un, kendisine zulmeden Bolu Beyine hitaben söylediği bu sitem ve pişmanlık dolu şiiri, çalışmamız açısından oldukça önemlidir. Bu son kısımda, Paşa diye hitap ettiği kişi, Bolu Beyinin bizzat kendisidir. Kişi zulme uğrayınca, elinden bir şey gelmez. Mazlum, hakkını arayamaz. Fakat canı öylesine sıkılır ki, kendisine zalimlik yapan kişiye beddua edebilir. Tıpkı Deli Yusuf'un, Bolu Beyine ettiği beddua gibi. Türlü beladan kurtulmasın, çok ağır bir sözdür. Mazlumun elinden bir şey gelmeyince, zalimi Allah'a havale eder.

Köroğlu Destanı'nda geçen bir başka şiir, Köroğlu'nun en sadık adamlarından biri olan Ayvaz'a aittir. Dağlara çıkıp eşkıyalık yaptıkları bir dönemde, Ermeni kervanına karşı söylediği sözler, zalimlik açısından oldukça mühimdir. Şiirin hepsine bakalım:

*"İşte geldim yol bacını almaya
Say bin altını da gel geç Ermeni
Aç kurt gibi berhaneye dalmaya"*

Say bin altını da gel geç Ermeni

Vezneye koydular seni tarttılar

Gören pehlivanlar geri gittiler

Seni bana yiğit diye sattılar

İşte geldim bac isterim Ermeni

At siyah ben beyaz tanı bil beni

Çalarım bir kılıç doğrarım seni

Alırım kervanı saçarım kanı

Getir ver bacımı gel geç Ermeni

Yolun baccısıyım hem zorbastıyım

Ol hakkın emrine ben de razıyım

Ben de Köroğlu'nun Han Ayvaz'ıyım

Say bin altını da gel geç Ermeni" (BORATAV, 2016: 221)

Henüz şiirin ilk dizesinde geçen "yol bacı" kavramı, "yol haracı" demektir. Bu da eşkıyalık yapan kişilerin, oradan geçmek için zorla insanlardan aldığı, ahlaki olmayan bir hırsızlıktır. Dolayısıyla zulümdür. Ermeni kervanından bin altın ücret istenmektedir. Zalim, kendisini övmeyi pek sever. Bu durumla övünür. Örneğin Ayvaz'ın yaptığı "seni doğrarım" tehditleri gibi. Kişi zulmü eline aldığı anda, haddinden fazla bir özgüven gelir. Yaptığı zulüm karşısında giderek aşağılanan mazlum görüldükçe kibirlenir. Tehditler savurur. Mazlumun yapabileceği tek şey, ya çıkıp dövülecek, ya da zulme boyun eğip haraç verecektir. Zalimin zulmünü ve mazlumun çaresizliğini şiirin tamamında görmekteyiz. Son kıtaya bakıldığında, zalim Ayvaz kendisini iki şekilde tanıtmaktadır. İlki "baccı" yani haraç isteyen, diğeri ise "zorba" yani zalimlik eden. Elbette zulüm, bir kıvanç kaynağı değildir. Aksine utanılıp tövbe ve özür istenen bir kötü eylemdir. O halde bu şiirin konumuz açısından önemi, zalimin hissettiği, gereğinden fazla özgüvendir. Zalim, çoğu zaman zulmüyle övünmektedir.

Tabi ki Köroğlu ve arkadaşlarına başkaldıran ve yaptıkları zulme sessiz kalmayan kişiler de vardır. Bu durumu çalışmamıza neden bahis konusu yaptığımızı, alıntıdan sonra açıklayacağız:

"Koç Köroğlu şimdi sıçrar kalkarım

Al atıma altın mahmuz çakarım

Çamlıbel'e kandan kına yakarım

Açılsın dağların yolu Köroğlu

Kasırgalar gibi tozar geçerim

Çekerim bir sülle dışın dökerim

Çamlıbel'i bütün yıkar sökerim

Dokunma kervana gel geç Köroğlu" (BORATAV, 2016: 225)

Köroğlu'nun yaptığı zulme boyun eğmeyen bir yiğidin şiiridir. Bezirgan ismindeki bu kişi, zalimlik eden Köroğlu'na karşı durmuştur. Hatta görüldüğü üzere tehditler savurmuştur. Bu durum bize, zalimin karşısında her zaman mazlum olmayacağını gösterir. Yani bir yerde zalim varsa, orada illa ki mazlum vardır denilemez. Bazen zulme başkaldıran, zulme sessiz kalmayan yiğitler olabilir. Buradaki Bezirgan gibi. Bu durumda Köroğlu zalimdir. Bezirgan şayet aman dılenseydi, korkup kaçsaydı, o zaman mazlum olurdu. Fakat burada haksızlığa boyun eğmeyip zulmün karşısında durması, onu kahraman yapmaktadır.

Köroğlu Destanı'ndan, zalim rolünde olan kişi, genelde Köroğlu'nun bizzat kendisidir. Haraç alıp yağma etme işini yapan Köroğlu, günlerden bir gün bir olay üzerine 40 gün boyunca zulüm etmeyeceğine ve kervanları yağma etmeyeceğine dair yemin etmiştir. Bir zalimin, zulmü terk etmesi, Köroğlu Destanı'ndan şöyle anlatılır:

"Yürü bezirganlar gününüz doğdu

Bugün yeminim var dövüş olmasın

Keserdim kelleyi saçardım kanı

Bugün and içmişim savaş olmasın

Seyreyledim uca dağdan indiniz

Yönünüz Çamlıbel'e döndünüz

Yıktınız kervanı attan indiniz

Şimdi düğün bayram dövüş olmasın

Yükünüzü Çamlıbel'e çezerdim

Sizin ile doğru hesap düzerdim

Topuz vurur kellenizi üzerdim

Bugün yeminim var dövüş olmasın

Köroğlu olduğum bilmez misiniz

Malınızın bacın vermez misiniz

Bir daha buradan gelmez misiniz

Bugün and içmişim savaş olmasın" (BORATAV, 2016: 260)

Zalimlik edip dağlarda eşkıyalık yapan Köroğlu, bir gün, 40 gün boyunca zulmetmeyeceğine dair yemin etmiştir. Bir zalim, zulmünden döndüğü anda, nasıl bir tavır takınır sorusunun cevabı bu şiiirdir. Yeminli olduğu bir gün gelen kervana karşı sarf ettiği bu sözler, onun esasında fitratına işlemiş bir zulmün sesidir. Her ne kadar alenen zulmetmese de, söylediği sözler oldukça ağırdır. Bu ağır sözleri söylemesi, karşısındaki kişiyi mazlum yerine koymaya devam etmektedir. Çünkü zulüm, yalnızca vurup kırmakla yapılmaz. Psikolojik anlamda yapılan bu baskı örneğinde görüldüğü gibi, bu ağır ve hakaret dolu sözlerin muhatabı olmak da zulümdür. Çünkü hiçbir insan, nasıl ki maddi anlamda zulmü hak etmiyorsa, o kadar da manevi anlamdaki zulmü de hak etmez. Kısaca diyebiliriz ki, Köroğlu zulmünden döndüğünü söylese de, esasında zulme devam etmektedir.

Köroğlu Destanı'nın, zalim olana karşı elbet bir gün hakikatin tecelli edeceğine dair mesajları da barındırır. "Zalimin zulmü varsa, mazlumun Allah'ı var" şeklindeki Türk Atasözü, buna delildir. Zalimin yaptıkları yanına kar kalmaz. Elbet bir gün hesabı sorulur veya kendisi de bir zulümle karşılaşır. Tıpkı Köroğlu'nun başına gelen oldukça üzücü bir hadise gibi:

"Kesileydi dilim çabuk söyledim

Kendi elimle evin yıkan ben oldum

Çamlıbel'i yıktım harap eyledim

Ben elimle evin yıkan ben oldum

Zalim cellat nasıl kıydın Hasan'a

Usul boya eğri kılıç asana

At üstünde kelleleri kesene

Ben elimle evin yıkan ben oldum

Köroğlu demeyin benim adıma

Gökte kuşlar dayanamaz dadıma

Hiç adam kıyar mı bir evladına

Ben elimle evin yıkan ben oldum" (BORATAV, 2016: 277)

Köroğlu'nun oğlu olan Hasan, tıpkı kendinin yıllarca yaptığı bir zulüm gibi, zalimce öldürülmüştür. Bu acıyı, yıllarca yaptığı zulmün bir cezası olarak kalbinde hissetmiştir. Çamlıbel'i yıkıp harap eylediğini söyleyip, bundan pişmanlık duyan Köroğlu, bu zulmünden, oğlunun ölüm haberiyle dönmüştür. Özellikle şiirin son kısmında "Köroğlu demeyin benim adıma" demesi, feryadının ve pişmanlığının en derin göstergesidir. Çünkü bir eşkiya için adı ve namı, her şeydir. Eşkiya namıyla anılır. "Bana artık Köroğlu demeyin" demek her şeyden vazgeçtim, artık zalim olmayacağım ve kimseyi mazlum konumuna düşürmeyeceğim demektir. O halde denilebilir ki, zalimler de bir gün mazlum olur. Tıpkı Köroğlu'nun zalim iken mazlum oluşu gibi.

Çalışmamızı, bu derin ve anlamlı şiir ile bitirmiş bulunmaktayız.

SONUÇ

Türk Halk Edebiyatının en önemli destanlarından biri olan Köroğlu Destanı, doğum yılı ve yeri bilinmeyen ve muhtemelen bir efsanevi şahsiyet olan Köroğlu'nun destansı hayatını anlatır. 16. yüzyıl dolaylarında Bolu ve Ankara gibi şehirlerde yaşamış bir Halk Ozanı ve kahramanıdır. Köroğlu, tüm Türk Edebiyatı ve Dünyası tarafından tanınmaktadır. Bununla beraber, kendisi hakkında gerçekçi ve doğru bilgi kaynakları oldukça sınırlıdır. Bu durum, kendisi hakkındaki kanaatlerimizi azaltsa da, destanının bu denli yaygın olması dolayısıyla, araştırma imkanı çoktur. Türkiye'nin Bolu şehrinde yaşamış bir Halk kahramanı ve Ozanıdır. Halkına zulmeden Bolu Bey'ine, babası ile kafa tutmuş, babasının Bolu Bey'i tarafından öldürülmesiyle, kını ve nefreti artmış ve başkaldırmıştır.

Kin ve nefret, bazen kişiyi zalim olmaya meyleder. Tıpkı Köroğlu Destanı'nda görüldüğü gibi. Bu çalışmamızda, zalim ve mazlum kavramlarını, zulüm kavramı altında incelemeye gayret ettik. Köroğlu Destanı, başlı başına bir zalim - mazlum destanıdır. Türklerin en önemli ve en meşhur destanlarından biri olan Köroğlu Destanı, eski adı Ali olan bir delikanlının, babasının vefatından sonra Köroğlu namıyla başından geçen zalimane olayların destanıdır.

Çalışmamıza, kapsamlı bir özetle başladık. Daha sonra eldeki veriler ışığında, Köroğlu'nun tarihi şahsiyeti hakkında bilgiler sunduk. Ardından Köroğlu Destanı hakkında izahat verdikten sonra, zalim ve mazlum kavramlarını açıkladık. Ardından Köroğlu Destanı'ndan hareketle zalim-mazlum ilişkisine dair yorum ve bilgiler sunduk. Zalim ve mazlumun konumu, durumu ve özelliklerini, bu destan çerçevesinde inceledik.

Gayret bizden, tevfik Allah'tan.

KAYNAKÇA

BORATAV Pertev Naili, Köroğlu Destanı, Bilgesu Yayınları, Ankara 2016

BORATAV Pertev Naili, Köroğlu Destanı, İstanbul 1984

ÇELİK Fahreddin, “Kars Eli Köroğlu Anlatmalarındaki Eski Düzen ve Türelerimiz”, Çınaraltı Dergisi, 27. sayı, İstanbul 1942

Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, Zalim ve Mazlum maddeleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001

KAPLAN Mehmet, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar, 3: Tip Tahlilleri, İstanbul 1991

KÖPRÜLÜ Mehmet Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1981

ÖZTELLİ Cahit, “Osmanlı Tarihine Adı Karışan Saz Şairi: Köroğlu”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi cilt 6, Ankara 1965

SÜMER Faruk, "Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları", İstanbul 1980

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Köroğlu maddesi, Cilt 26, Ankara 2002

TÜRKMEN Fikret, “Köroğlu Hikâyesi”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, cilt 5, İstanbul 1976